

MIJLOACELE DE EXPRESIE PLASTICĂ ÎN COMPARTIMENTUL COMPOZIȚIEI VOLUMETRICE

GRAMA Vasile, lector superior.

Summary

Volumetric composition has its specifics, where it highlights a perception with a higher degree of generalization, in the order of a set of three-dimensional shapes. Therefore, to achieve composition will apply in addition to those above named and some means specific to this category: the creation of new forms (transformation and activation of plastic), structure, tectonics, complex, whole.

Pentru orice realizare în domeniul artei, la început e necesar de a cunoaște paleta de exprimare plastică și apoi, posibilitățile de orchestrare artistică a compoziției respective. În procesul instruirii artistice se constată o anumită reușită numai în cazul când studentul din start începe a aplica un sistem logic de realizare în compunerea elementelor și nu se bazează numai pe o apreciere intuitivă în cadrul acestei creații [3, p. 17]; [4, p. 35].

Tradițional, pentru o realizare volumetrică pot servi materialele deja cunoscute din cadrul compoziției decorative frontale: hârtia și cartonul. Ținând cont că, pe lângă etapa de proiectare, pot apărea și primele realizări – schițe în volum, aceste materiale sunt cele mai binevenite.

Actual acest compartiment dispune de o numeroasă diversitate de materiale: lutul, plastilina, lemnul, metalul, (materiale lemnoase și metalice), plasticul și altele. Pe lângă materialele numite se vor aplica și substanțele de legătură între elemente – adezivii.

Toate elementele limbajului plastic în compoziția volumetrică aparțin noțiunii **plasticitate**, care constă într-o modulare expresivă a formei tridimensionale. La acest compartiment apar: **factura, relief, forma volumetrică**.

În cadrul compoziției decorative frontale s-a făcut deja cunoștință cu prima categorie de mijloace: compunerea, proporționarea, construirea, modularea, gama, valorația, generaliza-rea, stilizarea.

Compoziția volumetrică își are specificul său, unde se evidențiază o percepere cu un grad mai înalt de generalizare, în ordinea unui ansamblu de forme tridimensionale. De aceea, la realizarea compoziției respective se vor aplica, pe lângă mijloacele sus-numite, și unele specifice acestei categorii: crearea formelor noi (transformarea și activizarea plastică), structura, tectonica, complexul, ansamblu [2]. E important de menționat că mijloacele artistice e necesar de studiat nu separat, dar cu ajutorul mijloacelor plastice. Orice mijloc de realizare se socrate însușit eficient în cazul când este aplicat cu o ușurință rapidă la nivel intuitiv.

Factura plastică

Factura poate fi menționată ca o percepere (sesizare) exterioară a suprafeței obiectuale și caracterul ei de prelucrare [8]. Majoritatea obiectelor au o anumită factură, de la o sesizare netedă a suprafeței până la o percepere mai zgrunțuroasă. Toate mijloacele materiale dispun de o factură anumită, de exemplu, hârtia poate dispune de o suprafață pe cât de netedă, pe atât și de granulată. Din aspectul obiectelor naturale în calitate, de exemplu, se poate menționa *copacul* cu diversitatea facturilor sale: *factura frunzei, ramului, tulpinii (în vârf și la rădăcina copacului)*.

La proiectarea artistică este întrebuințată imitația a diferitor facturi. În activitatea plastică, în arta decorativă, imitația facturii este posibilă prin acționarea fizică asupra hârtiei, cu următoarele procedee de prelucrare: boțire, înmuiere, încrețire, străpungere, găurire, depunerea amprentelor ale altor materiale facturate, metode de combinare a procedeelor anterioare între ele.

Factura poate fi aplicată la construirea compozițiilor doar ca mijloc plastic și nicidecum ca legitate. Mai frecvent factura este aplicată în așa domenii ale artei decorative ca: ceramica, prelucrarea artistică a lemnului, metalului, sticlei, tapiseriei, în domeniul designului. Obiectivele unei lucrări practice constau în următoarele:

- asimilarea legităților și principiilor de construire în evidențierea suprafeței facturale;
- modificarea aspectului plan în caracter factual prin diferite procedee de prelucrare a hârtiei.

La realizarea practică, următoarele recomandări metodice pot fi luate în considerație:

- lucrarea se creează după o legitate de construire (ritm, proporție, simetrie, dinamică, echilibru). În cadrul lucrării se propune de efectuat o paletă de extragere a diverselor facturi: de la aspect pasiv spre cel activ (paleta constă din nouă trepte);
- în lucrare se pot aplica diverse facturi, cu condiția ca doar trei aspecte să fie citibile: factura pasivă, activă și cea intermediară. Se cuvine una din ele să predomină, pe când celelalte două să se supună proporționării, în așa caz se va evidenția dominantă plastică.

Relieful plastic

Relieful semnifică o ridicare, o înălțare destul de simțită de la suprafața plană [9]. La fel ca și factura, relieful este un fenomen al naturii care poate fi caracterizat prin o aranjare proeminentă, prin o sporire pronunțată a plasticității anumitor părți ale mediului natural. De exemplu: landsaftul pământului (coline, munți); relieful cerului (o repartizare cu caracter proeminent a norilor); relieful suprafeței acvatice (suprafața ridicată a apei pe timp de furtună); relieful muscular al corpului uman. E de menționat faptul că noțiunea de relief, pe lângă proprietatea de creștere, poate avea și specificul descreșterii (defileuri și adâncimi terestre). Ambele particularități ale reliefului au o atracție sporită a percepției vizuale.

Relieful se aplică în construirea artistică reușind din faptul fenomenului său, ca mijloc plastic și nu poate fi considerat legitate (principiu) artistic. După poziția sa plastică, de la caracterul pozitiv spre cel negativ, putem menționa următoarele aspecte [4, p. 43]:

- a) basorelieful** – relief jos, forma care se evidențiază (se ridică) de la suprafața plană doar cu o treime;
- b) relief pur**, autentic – proeminența sa constituie o doime de la nivelul plan;
- c) altorelieful** – relief ridicat, forma reprezentată se plasează deja în trei pătrimi de la nivelul inițial;
- d) contrarelieful** – relief cu sens opus ridicării, forma reprezentată este săpată (adâncită, scobită) în suprafața plană. Începând cu acest aspect, toate care urmează poartă un caracter mai grafic, comparativ cu cele ale reliefului pozitiv;

e) *relief ajur* – forma, adâncindu-se în plan, îl străbate complet, creând o libertate grafică deplină, cu caracter aplatizat.

Obiectivele unei lucrări practice constau în următoarele:

- ajustarea la un principiu oarecare, la o legitate de construire (ritm, proporționare, simetrie, dinamică, echilibru, cât și cele de ordin ornamental). La realizarea practică se va ține cont de anumite principii de confecționare a formelor din hârtie, care pot include diverse combinații de relief și factură.

Obiectivul lucrărilor constă în o îndeplinire practică grijulie și cu acuratețe, ce dezvoltă sentimentul de exactitate și precizie în lucrul cu hârtia. La fel poate fi menționată și evoluția facultăților creative: imaginația, gustul estetic, raționamentele artistice.

Forma volumetrică

Forma își ia începutul dintr-un punct care, mișcându-se, creează linia. Intersecția liniilor creează planul, unirea suprafețelor plane creează forma [7]. Deci, orice formă constă din o modulare, din o trecere treptată a unei suprafețe plane în alta, într-un spațiu tridimensional. Constatarea aceasta ne demonstrează încă o dată că toate noțiunile compuse se alcătuiesc la început din elemente simple, precum compoziția volumetrică în perceperea sa constă din limbajul plastic și înțelegerea profundă a tuturor legităților compoziției frontale.

Forma, ca element plastic, după conținutul său, poate fi: realistă, geometrică și abstractă (cu caracter cald, rece, sau combinat). Din bazele geometriei evidențiem că cea mai simplă formă volumetrică e piramida, iar cea mai complicată poate fi percepută forma organismelor vii (de exemplu a omului) [3, p. 31]; [4, p. 49].

Formele volumetrice de bază sunt: *piramida, cubul și sfera*. Din îmbinarea lor transformativă se creează cele intermediare: conul, prisma și cilindru. Analogic repartizării tonurilor cromatice în cercul spectral, putem crea sistemul armonizației formelor volumetrice (de înrudire, înrudire-contrast și contrast) [12].

În cadrul mijloacelor artistice, unuia din factorii primordiali îi revine principiului de invenție a formelor. Și de la el, în continuare spre designul formelor, care e strâns legat cu cultura artistică a mediului ambiant. Realizarea artistică în acest domeniu distinge următoarele activități de creare a formelor noi:

- *transformarea plastică;*
- *activizarea plastică;*
- *combinarea aspectelor de transformare și activizare plastică;*
- *orientarea la structurile naturale;*
- *orientarea la caracterele proporționării artistice;*
- *orientarea la caracterele stilizării artistice.*

Transformarea plastică

Transformarea în esența sa presupune modificarea formei volumetrice în direcția dorită, reieșind din următoarele caractere: (simplu-compus, cald-rece, realist-geometric-abstract) și procedee: (mărire-micșorare, întindere-răsucire, secțiune-alunecare) [11]. În unele cazuri transformarea se aplică concomitent cu stilizarea plastică. A transforma înseamnă a schimba forma inițială la exteriorul ei, a acorda o modificare esențială siluetei acestei forme [12]. Transformarea

urmărește un singur scop artistic – de a scoate în evidență partea cea mai importantă a obiectului, subliniind predominarea ei vizavi de elementele întregului [6]. De aceea, mersul ei totdeauna e îndreptat și dirijat spre a accentua anume această fațetă plastică.

Cele mai elocvente procedee de transformare pot fi: *prin decupare, alipire, secționare și alunecare, intercalare, combinare*. [4, p. 81]. În realizarea acestor procedee un rol deosebit va reveni proporționării artistice, de asemenea se va ține cont de anumite principii de confecționare a formelor și modurile de prelucrare a hârtiei. Începând cu realizarea practică a formelor apare necesitatea ca la început să fie proiectate desfășuratele suprafețelor. E de dorit ca formele să fie alcătuite din suprafețe întregi, din care ulterior să se asambleze în întregime. Autorul va sesiza fiecare suprafață a obiectului ca fiind o părțică a unui întreg. Lucrul manual se face cu acuratețe și răbdare ținând cont de perceperea formelor și alcătuirea lor din suprafețe separate. O atenție deosebită revin momentelor de: intersectare, decupare, intercalare, alipire, unde se îmbină suprafețele plane între ele. Se stabilesc caracterele conturilor și muchiilor de trecere de la un plan la altul.

Activizarea plastică

Activizarea evită modificarea siluetei, adică schimbarea conturului formeii. Acest principiu de creare a formelor noi presupune aplicarea mijloacelor plastice cu scopul de a crea o pondere mai activă în cadrul percepției vizuale (1). Activizarea plastică se realizează cu ajutorul mijloacelor plastice: punct, pată, linie, dungă, culoare, ton, factură, relief. Înfăptuirea activizării se supune principiilor: de la simplu la compus, de la pasiv la activ, de la secundar la principal. Deci, e bine, în categoria mijloacelor de activizare, să activizăm, gradul de tensiune plastică. De asemenea, se va lua în considerație și aplicarea unei asociații plastice- (greu – ușor; static – dinamic; cald – rece) [5].

În cadrul activizării plastice, e binevenit de a subînțelege, în fiecare formă expusă, partea aversă, reversă și cele laterale. În acest context, autorul poate uni suprafețele plane a formelor între ele, dacă va respecta principiile percepției. Activizarea plastică va fi îndreptată anume în direcția relevării părții decorative principale, centrului compozițional. În caz contrar, în locul integrității vizuale apare divizarea și aparența stridentă a dezmembrării plastice [4, p. 83].

Activizarea poate evidenția caracterul plastic al formeii, aspectul geometric, mărimea, greutatea și plasarea ei în spațiu (223), dacă elementele plastice și modalitățile de activizare subliniază silueta și conturile plastice formeii date (marcarea siluetei formeii prin pată și prin linie, mai ales pe muchia suprafeței, pe la colțurile suprafeței, în centru sau peste tot). Nu e admisibil de a activa împotriva specificului formeii volumetrice și a trăsăturilor ei caracteristice, să nu distrugem aspectul volumetric al formeii.

Tonurile cromatice, în formele volumetrice, pot fi plasate ca active (cele calde) și pasive (cele reci). La fel și liniile (dungile) pot avea o pondere plastică și aspect iluzoriu diferit: verticalele – active, subliniază înălțimea; diagonalele – active, dinamice, atrăgătoare; horizontale – statice, subliniază adâncimea formeii [10].

Acest principiu, de creare a formelor noi, conține următoarele procedee: *depunerea punctelor-petelor, trasarea liniilor-dungilor, înscrierea formelor adecvate suprafețelor formeii, înscrierea formelor contrare suprafețelor formeii, metoda combinată*. Reușita plastică, în mare

măsură, va depinde de o proporționare potrivită, legitatea de construire și locul de amplasare a activizării.

Bibliografie

1. Arnheim, R., *Arta și percepția vizuală, o psihologie a văzului creator*, Editura Meridiane, București, 1979.
2. Daghi, I., *Programa analitică, Bazele Artei Decorative*, catedra Artă Decorativă, UPS „I. Creangă”, Chișinău, 2000.
3. Daghi, I., *Compoziția decorativă frontală*, Editura Prim, Chișinău, 2010.
4. Daghi, I., *Compoziția decorativă volumetrică*, Editura „Tehno-info”, Chișinău, 2013.
5. Grama, V., Uvarova, A., *Unele aspecte didactice ale decorativității și stilizării ca mijloace de realizare a compoziției decorative*, *Tehnologia educației artistice plastice, Tehnici didactice*, vol. III, coord. dr. I. Tâgulea, Chișinău, 2001.
6. Horsia, H., *Spații, forme, culori în arta contemporană*, Ed. Meridiane, București, 1989.
7. Klee, F., Paul, Klee, Editura Meridiane, București, 1975.
8. Read, H., *Semnificația artei*, Editura Meridiane, București, 1969.
9. Șușală, I., Barbulescu, O., *Dicționar de artă*, Editura Sigma, București, 1993.
10. Șușală, I., *Culoarea cea de toate zilele*, Editura Albatros, București, 1982.
11. Uvarova, A., Grama, V., *Metodele principale de transformare a formelor și aspectele gamelor de forme*, *Tehnologia educației artistice plastice, Cercetarea pedagogică*, vol. II, coord. dr. I. Tâgulea, Chișinău, 2000.
12. Uvarova, A., *Metodologia aplicării bazelor compoziției decorative în procesul pregătirii profesionale a studenților de la facultățile de arte plastice. În baza materialului cursului Tapiseria artistică*, Autoref. Tezei dr. ped., Chișinău, 2005.